

Гордієнко О.А.,
доцент кафедри філології і лінгводидактики;
Сатановська О.,
магістрантка ННІ педагогіки;
(Житомирський державний університет імені Івана Франка)

Формування читацьких інтересів молодших школярів в системі роботи вчителя-класовода

Проблема духовного розвитку особистості набуває особливої значущості у сучасних умовах модернізації освіти. Унікальним засобом формування загальної культури людини, її моральних орієнтирів і цінностей є художня література. Любов до книги, начитаність, уміння сприймати і глибоко розуміти мистецтво, а зокрема й художню літературу, усвідомлювати її сенс і естетичний зміст, грамотно й аргументовано доводити власні міркування – такі якості завжди вважалися необхідними складовими освіченості людини.

Одним із важливих напрямів формування особистості учня є розвиток його як читача, підвищення рівня читацької культури. Вона виявляється в щоденній потребі працювати з текстом, в умінні добрати книжку, в ступені осягнення творчого задуму митця, що викликає певні устремління, прагнення діяти. Адже "психічна діяльність людини являє собою єдність пізнання, переживання й прагнення" [1: 103].

Художня література є невичерпним джерелом постійного збагачення й духовного розвитку молодої людини. Адже в процесі читання вдосконалюються оперативна пам'ять і стійкість уваги, а від цих двох показників залежить розумова працездатність. Крім того, в умовах сучасності, коли школа переорієнтується з пам'яті на мислення, роль книги й читання незмінно зростає.

Для того, щоб керувати процесом розвитку читацьких інтересів, учителю необхідно пам'ятати, що методика рекомендує застосовувати три форми читання школярами художньої літератури: навчальне читання, додаткове, вільне. Перша форма – класне й домашнє читання творів, передбачених програмою для текстуального вивчення; друга – самостійне читання рекомендованих учителем творів, які потім обговорюються на уроках-бесідах; третя – дібраних учнями самостійно. Усі ці форми читання взаємопов'язані, доповнюють одна одну, сприяючи формуванню учня-читача, набуттю ним повноцінної літературної освіти, формуючи читацьку культуру та інтерес до читання, виховуючи естетично [2: 264].

Інтерес до книги починає формуватися ще з ранніх дитячих років. У початкових класах, навчившись читати, учень має змогу самостійно ознайомлюватись зі змістом творів, невеликих книжок. Водночас у молодшому шкільному віці техніка читання ще недосконала, і діти не одержують задоволення від самостійного читання. Щоб у школярів був сформований стійкий інтерес до читання, його необхідно весь час підтримувати і збагачувати. Тому ми вважаємо за необхідне, з одного боку, вдосконалювати техніку читання, а з іншого, – для підтримання інтересу практикувати читання

вголос дома батьками, старшими братами й сестрами, а в школі – учителем або бібліотекарем. Отже, важливого значення набуває спільність зусиль класовода, батьків, бібліотекаря.

Формування інтересу до читання неможливе без наполегливої роботи вчителя з удосконалення техніки читання, бо найглибше розуміння тексту досягається, якщо швидкість читання збігається зі швидкістю розмовної мови, тобто в темпі від 120 до 150-ти слів за хвилину. Це оптимальна швидкість читання.

З перших кроків необхідна пильна увага вчителя до освоєння дітьми різноманітних видів читання. Весь букварний період присвячується голосному читанню й читанню пошепки. *Голосне* читання домінує і на початковій стадії роботи над "Читанкою" [3: 14]. Читання вголос активізує роботу всього класу, воно допомагає тим, хто відчуває труднощі в набутті навичок читання. У процесі читання вголос діти вчатья виразно відтворювати написане [4: 74]. Голосне виразне читання сприяє кращому усвідомленню прочитуваного, посилює виховний та естетичний вплив на слухачів. Здійснюється воно застосуванням різноманітних форм учнівського читання: індивідуального, хорového, "ланцюжкового", вибіркового, в особах [4: 89 – 96].

Індивідуальне читання дозволяє здійснювати роботу з окремим учнем: навчати чи контролювати його успіхи. Воно не виключає залучення однокласників до ознайомлення з текстом.

Хорове читання допомагає вчителю вирівняти уміння й навички читання всіх учнів чи "підтягти" окремих із них до рівня інших.

"Ланцюжкове" читання – це ефективна форма активізації учнівської діяльності у класі, засіб контролю за вже вивченим; це й практичний прийом удосконалення навичок виразного читання: текст читають учні по одному реченню, передаючи "естафету" читання сусідові.

До *вибіркового* читання вдаються переважно при аналізі твору: коли необхідно знайти найбільш важливі місця для розуміння ідеї твору, процитувати оцінку, яку дає автор учинкам персонажів, нагадати присутнім опис природи, подій тощо.

Читання в особах, відоме ще з букварного періоду, – один із результативних способів навчання виразного читання. Читання в особах доцільно поєднувати з інсценуванням.

Незаперечним є вплив усіх форм голосного читання на культуру мовлення учнів: читаючи вголос, діти запам'ятовують орфоепічні норми, замислюються над правильним вираженням думки. Усе це змушує не відмовлятися від голосного читання протягом усього часу навчання дітей молодшого шкільного віку [5: 34].

Водночас важливо, щоб діти оволоділи й мовчазним читанням. Доказом практичного значення мовчазного читання служить його широке застосування в повсякденному житті. Без нього не можна уявити самостійного читання газет, книжок, документів. Воно є основним видом читання в життєвій практиці людей. Переваги його, порівняно з голосним читанням, в економії часу, адже темп читання про себе значно вищий, ніж читання вголос. А це значить, що читання мовчки продуктивніше за голосне читання [6: 10].

Під час педагогічної практики ми радили майбутнім педагогам такі прийоми навчання різних видів читання:

1) Зразкове виразне читання вчителя. На різних етапах навчання демонструємо вимову слів, прочитування речень, абзаців і цілих текстів. Під час опрацювання ж творів художньої літератури приклад виразного читання (чи декламації) справляє особливе враження.

2) Мовчазне читання вже прочитаних уголос творів.

3) Поглиблене осмислення прочитаного: відповіді на запитання, добір речень до ілюстрацій для характеристики персонажів, визначення головної думки твору та ін. Це активізує роботу учнів і привчає їх до швидкого читання [7: 38].

Як уже було зазначено, в такій важливій справі, як виховання інтересу до літератури, формування швидкості читання молодших школярів, необхідно залучати й батьків. Адже не секрет, що якщо дорослі самі люблять читати, привчені берегти книгу, виховання інтересу до читання, формування учня-читача відбувається легше.

Вихованню любові до читання, розвитку читацьких навичок сприяють і такі форми роботи, як конкурси кращих читців, уроки позакласного читання, колективні відвідування бібліотеки, конкурси ілюстрацій до прочитаних книг, створення "відеофільму" до книги, складання кросвордів. Велике виховне значення мають також літературні свята, ранки, в яких беруть участь і батьки.

Список використаних джерел і літератури

1. Психологія: Підручник для педагогічних вузів / За ред. Г. С. Костюка. – Вид. 3-є, доповнене. – К., 1968. – С. 103.
2. Наукові основи методики літератури: Навчально-методичний посібник / За ред. Н. Й. Волошиної. – К.: Ленвіт, 2002. – С. 344.
3. Соловейчик М. С. Хорошо ли мы умеем учить детей читать? // Нач. школа. – 1988. – №1. – С. 14.
4. Дорошенко С. І. та ін. Методика викладання української мови: Навч. пос. – К.: Вища школа, 1992. – 380 с.
5. Мацько Л. І. Культура мови // Початкова школа. – 1996. – № 5. – С. 34.
6. Светловская Н.Н. Нравственное воспитание младших школьников в процессе обучения чтению // Нач. школа. – 1983. – № 10. – С. 10.
7. Львова Ю. Л. Творческая лаборатория учителя: Из опыта работы. – М.: Просвещение, 1980. – 76 с.